

Bestræbelserne for Selveiendoms Fremme ved det Nøve, som hele denne Bevægelse har fremkaldt, have medvirket betydeligt til at nedbringe Fæstegodsets Størrelse, saaledes at der nu kun er halvt saameget Fæstegods tilbage, som der var i Begyndelsen af Aaret 1850. Man kan imidlertid ikke sige, at denne Bevægelse har fremkaldt alle disse Gudsvalg, thi før 1850 blev der ogsaa frivilligt solgt Fæstegods til Selveiendom. Dersom Rigsdagens Forhandling af dette Lovforslag kunde føre til en Dagsorden, som gjentager den endnu uopfyldte Deel af Dagsordenen fra 1856, den Dagsorden, hvis Betydning jeg før tillod mig at udvilde, tror jeg, at der vilde være vundet ikke ganske Ubetydeligt, og at Sagen derved vilde være rykket et Stykke frem; men dette vil neppe kunne skee. Jeg anseer det ikke for godt at oppvække overdrevne Forestillinger om vor Fremtid, navnlig for dem, der staae udenfor; jeg tør ikke, at Salg vil kunne skee uden ved Overenskomst. Jeg haaber, at den ærede Forslagsstiller vil være Diplomat nok til at kunne skaffe Partierne samlede; saa vilde han vinde Laurbær, som han ellers maaskee vilde savne.

Dette var, hvad jeg vilde sige paa dette Standpunkt af Sagen om den i Almindelighed. Med Hensyn til de Forhandlinger, som her have fundet Sted, og med Hensyn til de tre ærede Taleres Foredrag angaaende Misbrug, der flæbe ved Fæstevæsenet, vil jeg erkende med dem, at der er mange saadanne Misbrug. Jeg tror imidlertid, at det vil være meget vanskeligt at faae Misbrugene udryddede. Der er et Ord, som gjør, at det er overordentlig vanskeligt nuomstunder fremfor tidligere at faae Misbrug af Fæsteforholdet paatalte; det er Ordet: Contractsfrihed. Det er dette, som man nu træffer paa i vore juridiske Systemer og i vore Domme, og det er denne Lære om Contractsfrihed, som gjør, at vore Jurister nu bestandig søge at indskrænke de Bestemmelser, som ere givne til Værn for Fæsterne. Jeg tror ikke, at det staaer i nogen Ministers Magt at modarbejde den Tendents, som vore Nutidsjurister fremfor vore Fortidsjurister have til at hylde Contractsfriheden; men jeg mener dog, at der vil kunne gøres

en Deel fra den ærede Ministers Side til at forebygge saadanne Misbrug, som egentlig ere Lovovertrædelser, men som i mange Tilfælde nu gaae upaatalte hen. Det kan nemlig skee derved, at den ærede Minister indskræper sine Amtmænd, at de skulle paasee, at Fæstelovgivningen overholdes, og at de, der tilfidesætte den, blive tiltalte. Den samme Lovgivning, som nu gjælder til Værn for Fæsternes Retligheder, gjaldt ogsaa før 1848, og da meente man, at den blev paaseet. Naar Folk da henvendte sig til de daværende Collegier, det være sig nu Cancelliet eller Rentekammeret, saa fik man ikke synderlig anden Oplysning, end at, naar der var skeet en Overtrædelse, vilde den blive afstraffet, men det viste sig dog, da der kom en ny Mand til Noret, nemlig afdøde Minister Bang, at der havde været et stort Antal Lovovertrædelser, som laae upaatalte hen, og der kom da en heel Række tilbeels meget graverende Sager frem mod forskjellige Godseiere. Jeg tror derfor, at den ærede Minister ikke saaledes kan sige, at det er nok at paatalte Lovovertrædelser, der komme til Ministeriets Kundskab, men det er den ærede Ministers Pligt at sørge for, at Landbolovgivningen bliver overholdt, og at man faaer at vide, hvad der foregaaer af Lovovertrædelser uden at vente paa, at der skeer Angivelser. Efter den Erfaring, jeg her har gjort, foregaaer Lovovertrædelser ikke saa meget i det daglige Liv, naar Contractsforholdet først er stiftet. Saaledes som Forholdene nærmest ere nu, tror jeg, at Godseierne eller deres Forvaltere i det Hele taget rette sig efter de bestaaende Contracter, men det vanskelige Forhold er Contracternes Stiftelse; thi der er det, at Fæsteren staaer ubetrygget, og der er det, at der saa let kommer Bestemmelser frem, som virkelig ere imod Lovgivningen eller imod Lovgivningens Grundsætninger. Det er disse Contractsforhold, som jeg mener med større Notagtighed kunde paasees af Embedsmændene, navnlig ved Fæsteprotocolernes Forevisning. Dersom den ærede Minister saa ikke faaer Indberetning om Overtrædelser, mener jeg ogsaa, at han ikke kan gjøre Noget. Jeg tror ikke, at Ministeriet saaledes paa private Angivelser kan sætte sig i Virksomhed, medmindre disse